ePublishing
ΕΘΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗΣ
NATIONAL DOCUMENTATION CENTRE

Μακεδονικά

Τόμ. 4, Αρ. 1 (1960)

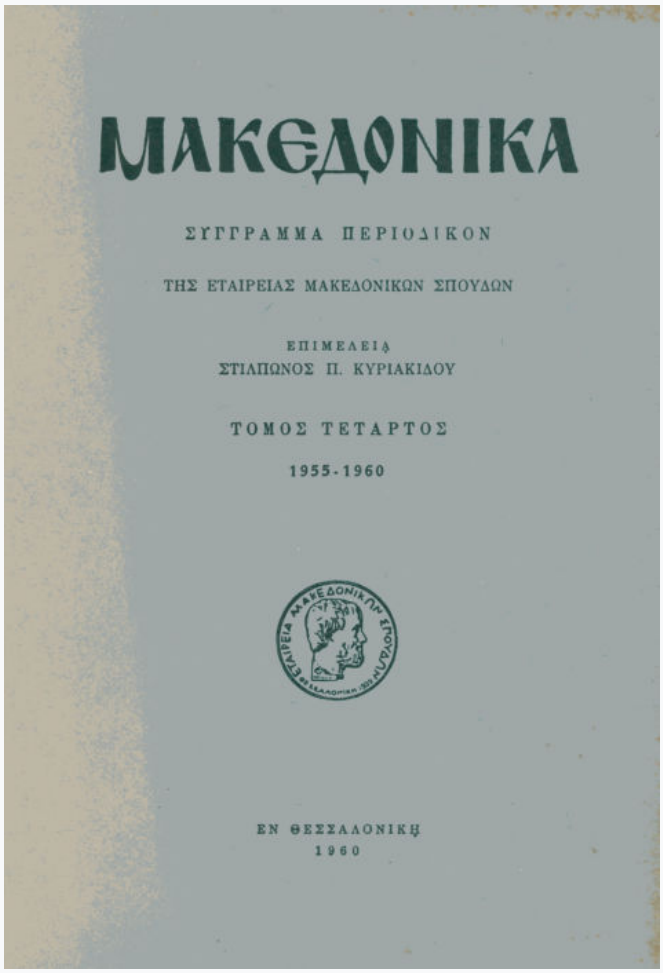

Πολύγυρος

Α. Γ. Τσοπανάκης

doi: 10.12681/makedonika.670

Copyright © 2015, Α. Γ. Τσοπανάκης

Άδεια χρήσης Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0.

Βιβλιογραφική αναφορά:

Τσοπανάκης Α. Γ. (1960). Πολύγυρος. *Μακεδονικά*, *4*(1), 374–382. https://doi.org/10.12681/makedonika.670

ΠΟΛΥΓΥΡΟΣ

Στὸ ὑπ' ἀρ. 4 Παράρτημα τῶν «Ἑλληνικῶν» (προσφορὰ εἰς Στίλπωνα Κυριακίδην, Θεσσαλονίκη 1953), σ. 685 - 91, εἴχαμε δημοσιεύσει μιὰ μικρὴ μελέτη μὲ τὸν τίτλο «Πολύγυρος». Παραμερίζοντας διάφορες λαϊκές, λόγιες ἢ μισολόγιες παραγωγὲς *(πολὺ ἱερός, πολὺ γερός, πολλοὶ γῦροι)*, προσπαθήσαμε νὰ φτάσουμε σὲ μιὰ ἐπιστημονικὴ καὶ σωστή, καὶ καταλήξαμε στὸ συμπέρασμα ὅτι τὸ τοπωνύμιο εἶναι κυριωνυμικό, ἀπὸ ἕναν ἀρχαῖο Πολύαρον (Θρασυλάου), γνωστὸν ἀπὸ μιὰ ἐπιγραφὴ τοῦ 2. ἢ 1. π.Χ. αἰ., ποὺ βρέθηκε στὴν περιοχὴ καὶ δημοσιεύτηκε ἀπὸ τὸν Robinson.[1] Οἱ φωνητικὲς μεταβολὲς *Πολύαρος*> **Πολύερος*> *Πολύγερος*> *Πολύγιρος* εἶναι κανονικὲς καὶ σύμφωνες μὲ τὴν φωνητικὴ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας. Ἡ πρώτη, γιὰ τὴν ὥρα, μνεία τοῦ τοπωνυμίου εἶναι ἀπὸ τὰ 1079 (χρυσόβουλλο τοῦ αὐτοκράτορα Μιχαὴλ τοῦ Βοτανειάτη, δημοσιευμένο ἀπὸ τὸν καθ. Dölger,[2] ὅπου τὸ τοπωνύμιο ἀναφέρεται σὲ γενικὴ «*τοῦ Πολυγήρου*» καὶ χαρακτηρίζεται ὡς *προάστειο* [=μετόχι] τῆς «Θεοτόκου τῶν Χαυυνίων»).

Στὸν τόμο 1955 τῶν Beiträge zur Namensforschung (Heidelberg, Carl Winter), σ. 275 - 286 (τὸ ἀνάτυπο ποὺ ἔχω ὑπόψη μου δὲν ἔχει αὔξοντα ἀριθμὸ τοῦ τόμου) ὁ κ. Γεωργακᾶς, καθηγητὴς σὲ ἀμερικανικὸ πανεπιστήμιο, δημοσίευσε μιὰ μελέτη μὲ τὸν ἴδιο τίτλο καὶ μὲ τὸ ἴδιο περιεχόμενο, ἀλλὰ μὲ πιὸ φιλόδοξο σκοπό· γιατί, ὅπως λέει στὶς πρῶτες κιόλας γραμμές, σκοπὸς τῆς μελέτης του εἶναι «νὰ δείξη τὸ πρόβλημα τῆς μεθόδου στὴν τοπωνυμικὴ ἔρευνα» (σ. 275). Μεγάλος λόγος! Σημειώνω ὡστόσο αὐτὸ τὸ στοιχεῖο, γιατὶ ἀκόμα μιὰ φορά, στὴν πρώτη του ἐπιστημονικὴ ἐπαφὴ μαζί μου ἔκαμε τὸ ἴδιο: Δημοσίευσε στὴ Byzantinische Zeitschrift 1951 ἕνα πολυσέλιδο ἄρθρο μὲ τὸν τίτλο «Διαλεκτικὰ Ρόδου», ποὺ κι αὐτὸ δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο ἀπὸ μιὰ ξαναπαρουσίαση δικῶν μου ἀπόψεων (δημοσιευμένων στὴ διδακτορικὴ διατριβή μου Essai sur la Phonétique des parlers de Rhodes. Texte und Forschungen zur byzantinisch - neugriechischen Literatur Bd 40, Athen 1940) ὡς δικῶν του (ἀπάντηση δημοσιεύεται στὸν 2. τόμο τοῦ Δωδεκανησιακοῦ Ἀρχείου, Ἀθῆναι 1957, σ. 72-101). Καὶ εἶναι πολὺ δυσάρεστο νὰ διαπιστώνη κανεὶς ὁρισμένα συμπτώ-

[1] D. M. Robinson, Inscriptions from Macedonia, TAPhA 1938 σ. 69 ἀρ. 25.

[2] Fr. Dölger, Aus den Schatzkammern des Heiligen Berges, München 1948, σ. 19, ἀρ. 35, στ. 70 - 71.

ματα ποὺ δὲν συνιστοῦν ἕναν ἐπιστήμονα, τόσο ἐργατικὸ καὶ ἐπιμελή, ὅπως εἶναι ἀναμφισβήτητα ὁ κ. Γ. Γιατὶ καὶ στὶς δυὸ περιπτώσεις τὸ βασικὸ πρόβλημα εἶναι τὸ δεοντολογικό, ὄχι τὸ ἐπιστημονικό· ἡ ἐπιστήμη προκόβει φυσικὰ ἀπὸ τὶς κοινὲς προσπάθειες, ὁ τρόπος ὅμως μὲ τὸν ὁποῖον γίνεται ἡ νέα προσφορὰ στὴν ἔρευνα δὲν πρέπει νὰ ἀπομακρύνεται ἀπὸ ὁρισμένες ἀρχές. Δὲν πρόκειται π.χ. νὰ συζητήσουμε τὸ ὅτι ὁ κ. Γ. θὰ μποροῦσε νὰ πραγματώση τὴν μ ε θ ο δ ι κ ή του ἐπίδειξη ἐπάνω σὲ κανένα ἄλλο τοπωνύμιο, γιὰ τὸ ὁποῖο δὲν ὑπῆρχε προεργασία οὔτε συλλογὴ τοῦ ὑλικοῦ ἀπὸ ἄλλον· συζητοῦμε ὅμως τὸ γεγονός, ὅτι ὁ κ. Γ. δ ὲ ν ε ἶ π ε κ α θ α ρ ὰ ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ὅτι σκοπὸς τῆς μελέτης του εἶναι νὰ δ ι ο ρ θ ώ σ η τὴν παραγωγή μας, ἐπειδὴ πιστεύει πὼς ἡ ἀπόπειρά μας δὲν πέτυχε, τὸ τοπωνύμιο ὅμως εἶναι κατάλληλο, γιὰ νὰ φανῆ πῶς πρέπει νὰ γίνεται ἡ τοπωνυμικὴ ἔρευνα. Φυσικὰ ἦταν ἀκόμα ὑποχρεωμένος νὰ πῆ ὅτι χρησιμοποιεῖ ὅ λ ο τ ὸ δ ι κ ό μ α ς ὑλικὸ καὶ μ ε ρ ι κ ὲ ς δ ι κ έ ς τ ο υ, λεξικογραφικὲς κυρίως, πληροφορίες. Στὴ θέση του θὰ τὰ κάμναμε αὐτὰ καὶ θὰ εἴχαμε τὸ δικαίωμα νὰ νομίζουμε πὼς αὐτὸ θὰ ἦταν καὶ σωστὸ καὶ δίκαιο.

Ὁ κ. Γ. ξαναπροσφέρει λοιπὸν τὰ ἴδια πράγματα προσθέτοντας ἀκόμα μερικὲς δικές του παραγωγές, πιὸ ἀφελεῖς ἀκόμα κι ἀπ' αὐτὲς ποὺ παραμερίσαμε, καὶ βάζει κάπου στὴ σειρὰ καὶ τὴ δική μας. Θὰ περίμενε κανεὶς πὼς ὁ κ. Γ. θὰ διάλεγε καὶ θὰ προτιμοῦσε τὴ σωστότερη, δηλ. τὴν πιθανότερη· κάθε ἄλλο. Τρεῖς ἢ τέσσερις ἀπὸ τὶς 7 ἢ 8 βάζουν σὲ δοκιμασία τὴν ἐπιστημονικὴ εὐσυνειδησία τοῦ κ. Γ. καὶ τὸν κάμνουν ν' ἀμφιταλαντεύεται ποιὰν νὰ προτιμήση (ἀνάμεσα σ' αὐτὲς εἶναι κι ἡ δική μας, ποὺ ὡστόσο θὰ ἔπρεπε νὰ εἶχε παραμεριστῆ), γιὰ νὰ καταλήξη στὴν ἑξῆς βαρυσήμαντη βεβαίωση: «τὸ μόνο βέβαιο πράγμα εἶναι ὅτι ἡ λ. εἶναι ἑλληνική» (σ. 286). Μήπως ὅμως εἶχε πῆ ποτὲ κανεὶς τὸ ἀντίθετο; Κανένας. Τί νἄγινε στὸ μεταξὺ ἡ μέθοδος καὶ ποιὰ τὰ ἀποτελέσματά της;

Ἂς ἐξετάσουμε ὅμως μὲ προσοχὴ τὶς ἀπόψεις του.

***

Σύμφωνα μὲ μιὰ προφορικὴ παράδοση, ποὺ τοῦ ἀνακοίνωσαν μὲ ἐπιστολή, ὁ Πολύγυρος βρισκόταν παλιότερα λίγο νοτιότερα ἀπὸ τὸν σημερινό, στὴ θέση ποὺ λέγεται *Σελιὸ* (σ. 278) καὶ ὅτι ἐκεῖ στὸ Σελιό, δὲν ἀναφέρεται κανένα τοπωνύμιο *Παλαιοπολύγυρος*, ὅπως θὰ μποροῦσε νὰ περιμένη κανείς. Ἡ παράδοση αὐτή, ἔτσι ὅπως παρουσιάζεται, μπορεῖ νὰ σημαίνη κατὰ τὴ γνώμη μας δύο πράγματα: 1) ἢ ὅτι ἡ σημερινὴ κώμη Πολύγυρος (ἂν ἦταν πρωτύτερα κατοικημένη) ἀ π ο ρ ό φ η σ ε καὶ τοὺς κατοίκους τοῦ Σελιοῦ καὶ διατήρησε τ' ὄνομά της· 2) ἢ ὅτι οἱ κάτοικοι τοῦ Σελιοῦ, ὅταν (καὶ ἂν) μετακινήθηκαν ἀπὸ τὸ χωριό τους, ἐγκαταστάθηκαν σὲ μιὰ (ἀκατοίκητη;) θέση ποὺ λεγόταν *Πολύγυρος* καὶ δὲν θέλησαν ἢ δὲν μπόρεσαν

νὰ τῆς ἀλλάξουν τὸ ὄνομα. Καὶ ὅμως ὁ κ. Γ. συμπεραίνει, χωρὶς καμιὰ ἀπολύτως δικαιολογία, πὼς εἶναι «ἁπλὴ speculation νὰ ὑποστηρίζῃ κανεὶς ὅτι τὸ βυζαντινὸ ὄνομα Πολύγυρος μποροῦσε νὰ ὑπάρχῃ (may have existed) γιὰ τὸν σημερινὸ Πολύγυρο»! (278).

Ἀπὸ ποῦ βγαίνει αὐτὴ ἡ βεβαίωση; Μυστήριο! Γιατί, ἐνῶ γιὰ τὸ Σελιὸ ὑπάρχει ἤδη ἕνα τοπωνύμιο, τὸ *Σελιό*, ποὺ τὸ πιὸ πιθανὸ εἶναι ὅτι θὰ κάλυπτε καὶ τὸ ὄνομα τοῦ χωριοῦ ποὺ θὰ βρισκόταν ἐνδεχομένως ἐκεῖ —ὁ πληροφοριοδότης τοῦ κ. Γ. ὑποθέτει πὼς στὰ παλιὰ χρόνια στὴ θέση τοῦ Σελιοῦ βρισκόταν ἡ Ἀπολλωνία τῆς Χαλκιδικῆς, πράγμα ποὺ προσθέτει μιὰ ἀκόμα μετονομασία: α) Ἀπολλωνία, β) Πολύγυρος, γ) Σελιό—, ἀντίθετα γιὰ τὸν σημερινὸ Πολύγυρο δὲν ἔχει νὰ ὑποδείξῃ κανένα ἄλλο ὄνομα πρὶν ἀπὸ τὸ Πολύγυρος. Καὶ ὅμως, ἂν ὁ Πολύγυρος ἦταν ἀνώνυμος πρωτύτερα καὶ δημιουργήθηκε ξαφνικὰ μὲ τὴν ἐγκατάσταση κι' ἐξ αἰτίας τῆς ἐγκατάστασης τῶν Σελιωτῶν, τὸ ἐλάχιστο ποὺ θὰ μποροῦσαμε νὰ περιμένουμε, θὰ ἦταν νὰ ὀνομάσουν οἱ Σελιῶτες τὴ νέα τους πατρίδα *Νέο Σελιὸ* (ἂν εἶχαν ἐγκαταλείψει χωριὸ ὀνομασμένο *Σελιὸ*) ἢ *Νέον Πολύγυρο* (ἂν εἶχαν φύγει ἀπὸ χωριὸ Πολύγυρος). Στὴν τελευταία μάλιστα περίπτωση δὲν θὰ ἦταν ἀνάγκη νὰ μετονομασθῆ ἡ παλιὰ θέση σὲ Σελιό, ὅπως πρέπει νὰ δεχθῇ ὁ κ. Γ., ἀλλὰ νὰ διατηρήσῃ τὴν ἀνάμνηση τῆς περιπέτειας μὲ τὸ ὄνομα *Παλαιοπολύγυρος*, ποὺ δὲν ὑπάρχει, ὅπως ἀναγνωρίζει ὁ ἴδιος (βλ. παραπ.). Ἂν μάλιστα διαπιστωθῆ ὅτι παράλληλα πρὸς τὸ σημερινὸ τοπωνύμιο *Σελιὸ* ὑπάρχει γιὰ τὴν ἴδια περιοχὴ ἡ ὀνομασία *Παλιοσέλιο*, τότε προσθέτεται ἕνα ἀκόμα ἐπιχείρημα, ὅτι αὐτοὶ ποὺ πῆγαν στὸν Πολύγυρο, δὲν ἔφυγαν ἀπὸ κάποιον *Πολύγυρο*, ἀλλὰ ἀπὸ τὸ χωριὸ *Σελιό*, ἐνῶ ὁ Πολύγυρος καὶ τότε καὶ παλαιότερα διατηροῦσε τὸ ἴδιο ὄνομα καὶ δὲν μετακινήθηκε καθόλου.

Ὁ κ. Γ. ὅμως προσπαθεῖ νὰ βρῆ ἐπιχειρήματα γιὰ τὴν ταύτιση *Σελιὸ=Πολύγυρος* καὶ ἀπὸ τὸ ὅτι ἡ παλιὰ ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Χαραλάμπους, ποὺ βρισκόταν στὸν σημερινὸ Πολύγυρο καὶ κάηκε στὰ 1821, ξαναχτίστηκε στ' ὄνομα τοῦ Ἁγίου Νικολάου, «ποὺ ἦταν π ρ ο φ α ν ῶ ς[1] ὁ προστάτης Ἅγιος τῆς παλιᾶς πόλης» (σ. 278). Ὅμως κι' ἐδῶ τὰ πράγματα εἶναι ἐναντίον του· α) *μεθοδικά*: τὸ *προφανῶς* (apparently) εἶναι ὑπόθεση τοῦ κ. Γ., ποὺ πρέπει νὰ ἀποδειχτῆ· ἀπὸ μιὰ τέτοια λοιπὸν ὑπόθεση δὲν τοῦ ἐπιτρέπεται νὰ βγάζῃ βέβαια συμπεράσματα· β) *οὐσιαστικά*: 1) ἂν ὁ βυζαντινὸς Πολύγυρος δὲν βρισκόταν στὴ σημερινή του θέση, ὅπως θέλει ὁ κ. Γ., μαζὶ μὲ τὴ μεταφορά του στὴ σημερινὴ θέση θἄφερνε καὶ τὴ λατρεία τοῦ Ἁγίου Νικολάου, ποὺ θὰ ἦταν ὁ προστάτης του ἅγιος, καὶ δὲν θὰ περίμεναν οἱ κάτοικοι τὴν καταστροφὴ τοῦ 1821, γιὰ νὰ ξαναγυρίσουν στὸν

[1] Ὑπογραμμίζουμε.

παλιὸ προστάτη ἅγιό τους, ἂν πραγματικὰ αὐτὸς ἦταν ὁ παλιός· 2) ποῦ βρέθηκε καὶ σὲ ποιοὺς ἀνῆκε ὁ Ἅγιος Χαράλαμπος ποὺ τιμόταν ὡς τὰ 1821; Ὁ κ. Γ. δὲν θὰ μπορῆ νὰ λύση αὐτὴ τὴν ἀπορία, ἀφοῦ θέλει τὸν Πολύγυρο μεταφερμένο ἀπὸ τὸ Σελιό. Εἶναι ὅμως πιὸ πιθανὸ πὼς ὁ Πολύγυρος κατοικούνταν καὶ πρωτύτερα, πρὶν νὰ ἔλθουν καὶ ν' ἀποροφηθοῦν οἱ Σελιῶτες, καὶ τιμοῦσε τὸν Ἅγιο Χαράλαμπο. Πρέπει μάλιστα ἀνάμεσα στὴν ἐγκατάσταση τῶν Σελιωτῶν στὸν Πολύγυρο καὶ τὴν καταστροφή του στὰ 1821 νὰ μὴ εἶχε μεσολαβήσει μεγάλο διάστημα, ἀφοῦ οἱ Σελιῶτες καὶ μετὰ τὴν ἀπορόφησή τους θυμούνταν ἀκόμα τὴ λατρεία τοῦ δικοῦ τους Ἁγίου Νικολάου. 3) Δὲν ξέρουμε σὲ ποιὸν ἀκριβῶς λόγο ὀφείλεται ἡ ἀλλαγὴ λατρείας.

Ὁπωσδήποτε ὁ κ. Γ., ἀποδίδοντας φαίνεται ἰδιαίτερη σημασία στὴ μετακίνηση τοῦ Πολυγύρου, ἀπὸ μιὰ παράδοση σχηματίζει μιὰ ἄσχετη μὲ αὐτὴν βεβαιότητα καὶ λέει (σ. 279) «ὅπως εἴδαμε πιὸ ἐπάνω τοποθετημένος (ὁ Πολ.) στὸ Σελιό». Πιὸ ἐπάνω ὅμως «εἴδαμε» ἁπλῶς ὅτι ὑπάρχει παράδοση γιὰ τὴ μετακίνηση τῶν κατοίκων τοῦ Σελιοῦ στὸν Πολύγυρο, ὄχι ὅμως καὶ ὅτι ὁ Πολύγυρος βρισκόταν στὸ Σελιὸ ἢ ὅτι δὲν προϋπῆρχε ὁ Πολύγυρος. Χάος ὑπάρχει ἀνάμεσα σ' αὐτὲς τὶς ἀπόψεις καὶ καμιὰ λογικὴ δὲν ἐπιτρέπει τέτοια συμπεράσματα.

Κατὰ τὴ γνώμη μας, ὅπως ἔχουν σήμερα οἱ γνώσεις μας, ὁ σημερινὸς Πολύγυρος συμπίπτει μὲ τὸν βυζαντινὸ *Πολύγηρο* τοῦ χρυσοβούλλου τοῦ Βοτανειάτη (βλ. παραπάνω) καὶ λεξιλογικὰ καὶ γεωγραφικά. Ἡ ἐνδεχόμενη μετακίνηση τοῦ τοπωνυμίου μπορεῖ νὰ ἐπηρεάση μερικὲς ἀπὸ τὶς παραγωγὲς τοῦ κ. Γ. (γι' αὐτὸ δὰ καὶ τὴν χρειάζεται τόσο, μολονότι δὲν φαίνεται τελικὰ νὰ τὸν βοηθῆ σὲ τίποτε - βλ. παρακάτω), δὲν ἐπηρεάζει ὅμως καθόλου τὴ δική μας, ὅπως δὲν μπορεῖ νὰ τὴν ἐπηρεάση καὶ τὸ ποῦ ἀκριβῶς βρέθηκε ἡ στήλη μὲ τὴν ἐπιγραφή· ἡ στήλη ἀποτελεῖ ἁπλῶς μιὰν ἔνδειξη, ὅτι στὴν περιοχὴ ζοῦσε ἕνας εὐκατάστατος ἄνθρωπος, ποὺ λεγόταν *Πολύαρος*· τὸ τοπωνύμιο μὲ τὴ σειρά του μᾶς λέει πὼς ὁ Πολύαρος αὐτὸς εἶχε κτήματα στὴν ἴδια περιοχὴ κι ἡ ἀνάμνηση τοῦ ὀνόματός του διατηρήθηκε. Τὸ βυζαντινὸ τσιφλίκι θὰ μποροῦσε ἴσως νὰ μᾶς διδάξη ἀκόμα, μιὰ ποὺ δύσκολα μεταβάλλονται οἱ καταστάσεις μέσα στοὺς αἰῶνες, ὅτι διατηρήθηκε ἡ παλιὰ ἰδιοκτησία τοῦ Πολυάρου καὶ ὡς οἰκονομικὴ μορφὴ καὶ ὡς τοπωνύμιο ὡς τὴ βυζαντινὴ τουλάχιστο ἐποχή.

Καὶ γιὰ τὴν ἐπιμονὴ τῶν τοπωνυμίων καὶ γιὰ τὴν ἐνδεχόμενη ἀπόσταση ἀνάμεσα στὸ κτῆμα καὶ στὴν κατοικία τοῦ ἰδιοκτήτη δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ ὑπάρχουν ἀμφισβητήσεις. Ὡστόσο θὰ παραθέσουμε μερικὰ παραδείγματα ἀπὸ τὴ Ρόδο, ποὺ ἀνταποκρίνονται καὶ στὶς δυὸ αὐτὲς περιπτώσεις. Σὲ ἐπιγραφὲς τῆς Ρόδου μνημονεύεται ὁ *Εὔφαντος Παυσανίου* (IG XII, I 49, 52), ἀρκετοὶ μὲ τὸ ὄνομα *Ἀρχίπολις*, ποὺ ἀνῆκαν ἐνδεχομένως στὴν ἴδια

οἰκογένεια,[1] ἕνας *Ζηνόδοτος Διοφάντου τοῦ Ζηνοδότου*,[2] ὅλοι ἀπὸ τὸν 3. — τὸν 1. αἰ. π.Χ., γιὰ νὰ περιοριστοῦμε μόνο σ' αὐτούς, ποὺ ἦταν ἄνθρωποι μὲ κάποια θέση στὴν κοινωνία (ὁ πρῶτος ἦταν *ἐπιμελητὴς τῶν ξένων*, ἀπὸ τοὺς δεύτερους ἕνας *Ἀρχίπολις Ἀρχιπόλιος* ἦταν *ἐπιβάτης* =ναύτης [σὲ τριήρη :][3] ἕνας *Φιλιστίδας Ἀρχιπόλιος* ἦταν *ἀγεμὼν ἐπὶ Καρίας*,[4] κι ὁ *Ζηνόδοτος* ἦταν *γραμματεὺς μάστρων ἱερατεύσας Ἀθάνας Λινδίας καὶ Διὸς Πολιέως καὶ Ἀρτάμιτος Κεκοίας*).[5] Δὲν ξέρουμε ἂν ἦταν κάτοικοι Ρόδου ἢ Λίνδου ἢ Καμίρου.[6] Πάντως ὁ πρῶτος ἄφησε τ' ὄνομά του στὸ σημερινὸ χωριὸ *Ἀφάντου* (τά), 22 χιλ. ἀπὸ τὴν πόλη Ρόδο, ποὺ σκανδαλίζει τοὺς προχειρολόγους μὲ τὴν εὔκολη συσχέτιση μὲ τὸ ἐπίθετο *ἄφαντος* (σὰν καλὴ ὥρα : Πολύγυρος = πολλοὶ γῦροι), ἀπὸ τοὺς δεύτερους κάποιος ἄφησε τὸ ὄνομά του στὸ σημερινὸ χωριὸ ἡ *Ἀχίπολη*, 30 περίπου χιλ. ἀπὸ τὴν πόλη Ρόδο, ποὺ κι αὐτὸ σκανδαλίζει τοὺς προχειρολόγους μὲ τὴν εὔκολη παραγωγὴ *ἡ ἀρχαία πόλις* (σὰν νὰ ποῦμε *πολὺ γέρος*), ὁ τρίτος σ' ἕνα χωριό, ποὺ σωζόταν ὡς τὴ μεσαιωνικὴ ἐποχὴ (μὲ τὸν τύπο Jannadotto σὲ μεσαιωνικὰ ἱπποτικὰ ἔγγραφα), καταστράφηκε ὕστερα καὶ σώζεται σήμερα ὡς τοπωνύμιο μὲ τὸν τύπο *στὰ Ζηνότου*[7] <*τὰ Ζηνο(δ)ότου* στὴν περιοχὴ τοῦ ποταμοῦ Γαδουρᾶ, ἀνάμεσα στὰ χωριὰ Μάσαρη (τὰ) καὶ Κάλαθο (ἡ), 10 περίπου χιλ. ΒΑ τῆς Λίνδου.[8]

*
* *

Ἂς κοιτάξουμε τώρα τὶς παραγωγὲς ποὺ συζητεῖ ὁ κ. Γ. :

1) *Πολύγυρος* <*πολὺ γερὸς* (ὑγιηρὸς)· τὴ δοκιμάζει καὶ τὴν ἀπορί-

---

[1] IG. XII, I, 663 Ἀρχίπολις Φλε..., 868,3 Ἀρχεκράτευς (γενικὴ) [Α]ρχι[πολι]ος Λινδοπολίτας, 925, 2 Στρατωνίδας Ἀρχιπόλιος, 49, 60 Φιλιστίδας Ἀρχιπόλιος, ἀγεμὼν ἐπὶ Καρίας. Collitz-Bechtel, Samml. d. gr. Dialektinschr. 3791, 146-47 Ἀρχίπολις Ἱεροφῶντος καθ' υἱοθεσίαν Ἀρχιπόλιος. Clara Rhodos 8, 1936, 228 στ. 18 Ἀρχίπολις Ἀρχιπόλιος ἐπιβάτης.

[2] IG. XII, I, 828 Ζηνόδοτος Διοφάντου τοῦ Ζηνοδότου.

[3] Βλ. σημ. 1.

[4] Βλ. σημ. 1.

[5] Βλ. σημ. 2.

[6] Λινδοπολίτας ἀναφέρεται ὁ... Ἀρχεκράτευς Ἀρχιπόλιος, βλ. σημ. 1, ἴσως κι ὁ Ζηνόδοτος νὰ ἦταν Λινδιακός.

[7] Ἡ ἐπιτυχημένη ταύτιση ὀφείλεται στὸν κ. Καλαμπίχη, συνταξιοῦχο δάσκαλο καὶ δημοσιογράφο. Βλ. περιοδικὸ Τέχνη, Ρόδος 1947, τεῦχος 10 σ. 6.

[8] Εἶναι μία θαυμασία εὐκαιρία γιὰ τὸν κ. Γ., μιὰ ποὺ τοῦ φαίνονται wild linguistic guesswork (σ. 282, σημ. 21) οἱ παραγωγές μου τοῦ Βωβοῦσα (ἔτσι, ὄχι Βογιοῦσα) ἀπὸ τὸ Ἀῷος καὶ τοῦ Κάβο Κριὸς ἀπὸ τὸ ἀρχ. Τριόπιον (Ἑλληνικὰ 13, 1954, 191 2 βιβλιοκρισία A. Delatte, Les portulans grecs) νὰ προχωρήση στὶς δικές του παραγωγές. Αὐτὴ τὴ φορὰ θὰ μοῦ ἐπιτρέψη νὰ τὸν περιμένω. Θὰ ἦταν ἔνδιαφέρον βέβαια ἂν τὸν Κάβο Κριὸ τὸν παραγάγη ἀπὸ τὸν Κριό, καὶ τὴ Βωβοῦσα ἀπὸ τοὺς βωβούς!

πτει, γιατί, λέει, α) δὲν ὑπάρχει νεοελλ. ἐπίθ. *πολύγερος* (αὐτὴ εἶναι ἡ κύρια ἀντίρηση, σ. 281), β) ἀλλὰ κι ἂν ὑπῆρχε, θἄπρεπε νὰ βρεθῆ ἕνα οὐσ. ἀρσενικοῦ γένους, ποὺ νὰ προσδιορίζεται ἀπ' αὐτὸ τὸ ἐπίθετο «καὶ ποιὸ θὰ ἦταν αὐτό ;» (and what would that be?). Τὸ ἐπιχείρημα ὅμως αὐτὸ τὸ ξεχνᾶ λίγο πιὸ κάτω (σ. 285), ὅταν ἀσχολεῖται μὲ τὶς παραγωγὲς *πολύγυρος* (=πολυγυρισμένος) καὶ *πολύγηρος* (=πολὺ γέρος). Θὰ τοῦ ὑποδείξω ἕνα τουλάχιστο οὐσιαστικὸ τό : *τόπος*, κι αὐτὸ ἄλλωστε ἐξυπακούεται ἀπὸ τὴν παράδοση ποὺ ἀναφέρει ὁ Σχινὰς ('Οδοιπορικαὶ σημειώσεις Μακεδονίας - Ἠπείρου σ. 508) «ἐρωτώμενοι (οἱ κάτοικοι τοῦ Πολ.) περὶ τοῦ κλίματος καὶ τοῦ τ ό π ο υ ἐν γένει ἀπήντων ὅτι εἶναι *πολὺ γερὸς*» (ὁ τόπος, ὁ ἀέρας ;).

2) 'Η δική μας παραγωγὴ (βλ. παραπάνω). 'Ο κ. Γ. νομίζει ὅτι τόσο ἡ τροπὴ *αρ>ερ*, ὅσο καὶ ἡ ἐξασθένηση τοῦ *ερ* σὲ *ιρ* («ἡ ἐξασθένηση αὐτὴ δὲν μαρτυρεῖται πολὺ ἐνωρὶς» σ. 282) «ἀποτελοῦν ἐμπόδια γιὰ τὴν παραδοχὴ (assumption) τέτοιων τροπῶν στὴ λέξη (Πολύαρος)». Ἂν ὁ κ. Γ. βρίσκει δύσκολη τὴν τροπὴ *αρ>ερ*, τότε πρέπει ν' ἀμφισβητήση—καὶ δὲν τὸ κάμνει—ὅλα τὰ παραδείγματα, ποὺ ἀνέφερα κι ἀπὸ τὴν ἑλληνιστικὴ κι ἀπὸ τὴ βυζαντινὴ ἐποχή, ποὺ μποροῦν ἄλλωστε νὰ πολλαπλασιαστοῦν. Ἀπὸ τὴν τροπὴ πάλι *ερ>ιρ* ὑπάρχουν παραδείγματα καὶ ἀπὸ τὴ μεταγενέστερη (*βεριδάριος*, *λιγάτα*, *κασσιτήρου*, *Καματηρός*, πβλ. P s a l t e s, Grammatik der byzantinischen Chroniken 15, 19 - 20· γιὰ τὴ μεταγενέστερη βλ. D i e t e r i c h, Sprache u. Volksüberlieferungen der südlichen Sporaden 29). Ἐμεῖς ὅμως δικαιολογήσαμε τὸ φαινόμενο μὲ τὴν βορειοελλαδίτικη σ τ έ ν ω σ η τ ο ῦ ε σὲ ι (δηλ. *Πολύαρος> Πολύερος> Πολύγερος> Πολύγιρος* καὶ δὲν βλέπω νὰ τὸ ἀμφισβητῆ αὐτὸ ὁ κ. Γ. ('Ο ἴδιος προτιμᾶ μίαν ἐξέλιξη ἀπὸ τὸ Polyaros> Polijaros> Polijiros μὲ παρετυμολογία πρὸς τὸ *-γηρος* (*κακόγηρος* κλπ. σ. 282). Εἶναι ὅμως γνωστὸ πὼς καὶ τὰ ἐπίθετα μὲ β' συνθ. τὸ *γῆρας* συνέπεσαν μὲ τὰ σύνθετα μὲ τὸ *γέρ-ων*, ἔτσι ποὺ νὰ μὴ ξέρη κανεὶς στὰ ἐπίθ. *παλιόγερος*, *καλόγερος* ποιὸ εἶναι τὸ β' συνθετικό : *γῆρ[ας]* ἢ *γέρ[ων]*;.

3) *Πολύγυρος* <*πολλοὶ γῦροι* (=slope)· ἄποψη Σχινᾶ (ἔ. ἀ. 508). Τὴν εἴχαμε ἀπορίψει, γιατὶ ὁ Σχινὰς ἐξηγεῖ τοὺς γύρους = π λ ά γ ι α πλούσια σὲ προβατονομή. Οἱ πλαγιὲς ὅμως δὲν λέγονται *γῦροι* στὸν Πολύγυρο κι οὔτε ὑπάρχει πιθανότητα νὰ λέγονταν, ὅταν δημιουργήθηκε τὸ τοπωνύμιο, καὶ νὰ ξεχάστηκαν ὕστερα (οὔτε ἄλλωστε ὑπάρχουν τέτοιες ἐξαιρετικὲς πλαγιές). 'Οπωσδήποτε ὁ κ. Γ. ἀραδιάζει μιὰ σελίδα (283) ἐπίθετα καὶ οὐσιαστικὰ μὲ β' συνθ. τὸ *γῦρος*=στροφὴ (ἀκόμα καὶ ἡ *πολύγυρος δρχησις* βρῆκε θέση), καὶ ἄλλα μὲ συγγενικὴ σημασία (*πολυέλικτος*, *πολυκαμπής*, *πολυστρεφὴς* ποταμὸς) καὶ καταλήγει στὸ ὅτι ἀπὸ μιὰ παράταξη *πολύγυρος δρόμος*, *ποταμός*, *ρύαξ* etc. (ποιὰ νὰ εἶναι ἄραγε αὐτὰ τὰ cetera?) μπορεῖ

ν' ἀποσπασθῆ καὶ νὰ οὐσιαστικοποιηθῆ τὸ ἐπίθετο. Ἡ ἑρμηνεία αὐτὴ τοῦ φαίνεται πιὸ πιθανὴ ἀπὸ τὴν προηγούμενη (γῦρος=πλαγιά), μὰ κι αὐτὴ τὴν ἀπορίπτει (σ. 284), γιατὶ ἡ τοποθεσία, λέει, δὲν τὴν εὐνοεῖ. Ποιὸ σκοπὸ καὶ ποιὰ μέθοδο λοιπὸν ἐξυπηρετεῖ αὐτὴ ἡ *περιεργοπενία;* Ἐμεῖς παραμερίσαμε αὐτὸ τὸ ἐνδεχόμενο μὲ τὴν ἑξῆς φράση: «πῶς θὰ ἐννοήσουμε μιὰ περιοχὴ μὲ πολλοὺς γύρους, ἂν ἡ λ. γῦρος ἑρμηνευθῆ μὲ τὴ σημασία μὲ τὴν ὁποία τὴν ξέρουμε σήμερα;» (σ. 687). Ὁ κ. Γ. ὅμως πάει καὶ στὸ Σελιό, ὅπου «ἀπέδειξε» πὼς βρισκόταν ὁ ἀρχικὸς Πολύγυρος, ἀλλὰ κι ἐκεῖ, γιὰ μεγάλη ἀτυχία τῆς μεθόδου, δὲν βρίσκει «πολλοὺς γύρους». Ξαναγυρνᾶ λοιπὸν στὴν ἑρμηνεία τοῦ Σχινᾶ *γῦρος=πλαγιά,* χωρὶς νὰ ἐνδιαφερθῆ νὰ τὴ στηρίξη ἢ νὰ ἀνατρέψη τὶς ἀπόψεις, μὲ τὶς ὁποῖες τὴν εἴχαμε ἀποκρούσει. Γιὰ νὰ σωθῆ ὅμως ὁπωσδήποτε ἡ μέθοδος, καταφεύγει σὲ φραστικὲς ἀκροβασίες: the possibility however would exist, if we assume for γῦρος the meaning «slope», as Schinas indicated, so that Πολύγυρος would have meant «(place) with many slopes» (σ. 285). Ἡ ὑπόθεση ὅμως αὐτὴ μένει μολαταῦτα ἔκθετη, χωρὶς ὁ κ. Γ. ν' ἀποφασίζη νὰ τὴν ἀποδείξη καὶ νὰ τὴν υἱοθετήση!

4) Μιὰ ἄλλη, μᾶλλον δυό, assumptions τοῦ κ. Γ. εἶναι ὅτι τὸ μεσαιωνικὸ ἐπίθ. *πολύγυρος* = π ο λ υ γ υ ρ ι σ μ έ ν ο ς, π ο λ υ τ α ξ ι δ ε μ έ ν ο ς(!!)[1]—πάλι καλὰ ποὺ δὲν ἐπεστρατεύθηκε κι ὁ Ἡρόδοτος μὲ τὸ *πολυπλάνητον κάρτα* (τὸ δωρικὸν ἔθνος) (1, 56)—μπορεῖ νὰ βρίσκεται κάτω ἀπὸ τὸ τοπωνύμιό μας. Ἐπειδὴ ὅμως κι αὐτὴ ἡ assumption δὲν τὸν ἱκανοποιεῖ ξαναθυμᾶται τὴν *πολύγυρον ὄρχησιν* τοῦ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου καὶ ἑρμηνεύει: «αὐτὰ βέβαια εἶναι ἁπλὲς assumptions, ποὺ δύσκολα μποροῦν νὰ πάρουν ὑπόσταση (καὶ νὰ προβληθοῦν) σὰν ἑρμηνεῖες γιὰ τὸ συγκεκριμένο ὄνομα αὐτῆς τῆς πόλης» (σ. 285). Καὶ τὸ ἐπιστημονικὸ σχῆμα αὐτοῦ τοῦ λογισμοῦ εἶναι τὸ ἑξῆς: 1) Π εἶναι Α, 2) Π δὲν εἶναι Α, εἶναι Β, 3) Π δὲν εἶναι οὔτε Α οὔτε Β. Καὶ ὅμως ὑπῆρχαν πιὸ πιθανὲς εἰκασίες. Θὰ μποροῦσε νὰ σκεφθῆ π.χ. καὶ τὰ ἐπίθετα *πολύ - υγρος* καὶ *πολύ - υδρος,* ποὺ εἶναι μαρτυρημένα καὶ τὰ δυὸ ἀπὸ τὴν ἀρχαία ἐποχὴ καὶ ταιριάζουν μὲ τὴ φύση τῆς περιοχῆς.[2] Ὑπάρχει ὅμως ἀκόμα μιὰ μικρὴ ἐρώτηση· ποιὸ θὰ εἶναι τὸ οὐσιαστικό, ποὺ θὰ ἐννοηθῆ κοντὰ στὰ ἐπίθετα *πολύγυρος*=πολυταξιδεμένος καὶ *πολύγερος*=αὐτὸς ποὺ κάμνει πολλὲς στροφὲς χορεύοντας; Αὐτό, ἐπειδὴ παραπάνω ἀποροῦσε ποιὸ οὐσ. θὰ συνόδευε τὸ ἐπίθετο *πολύ - γερος* (=ὑγιηρός). Τὸ δυστύχημα εἶναι ὅτι ἐδῶ χρειάζεται ἀπαραίτητα ἡ λ. *ἄνθρωπος,* ἡ ὁποία δύσκολα θὰ γινόταν τοπωνύμιο.

---

[1] Ὑπογραμμίζουμε.

[2] Θὰ ἦταν πολὺ πιὸ σοβαρὲς οἱ παραγωγὲς αὐτὲς ἀπὸ τὶς ἄλλες ποὺ προτείνει.

5) Μολαταῦτα προχωρεῖ σὲ μιὰ πέμπτη, ποὺ τὴν ὀνομάζει τώρα δυνατότητα (possibitity), καὶ τὴν εἰσάγει ὥς ἑξῆς: «ὑπάρχει ὅμως ἀκόμα μιὰ ἄλλη δυνατότητα, ποὺ εἶναι ἐξ ἴσου πιθανὴ ὅσο καὶ ἡ προηγούμενη καὶ γιὰ μένα πολὺ περισσότερο πιθανή» (σ. 285). Ὁ ἀναγνώστης ὅμως λίγες γραμμὲς πρωτύτερα βλέπει ὅτι τὴν ὑπ' ἀρ. 4 ἄποψη μὲ τὰ δυὸ ἐνδεχόμενα δὲν τὴ χαρακτήρισε possibility ἀλλὰ assumption καὶ «mere assumptions, ποὺ δύσκολα μποροῦν νὰ πάρουν ὑπόσταση κλπ.», δίνοντάς τους ἔτσι ὁ ἴδιος τὴ χαριστικὴ βολή. Εἶναι λοιπὸν κι ἡ τελευταία τόσο πιθανή, ὅσο κι οἱ προηγούμενες (δηλ., σύμφωνα μὲ τὸν ἴδιο, καθόλου πιθανή!) ἢ μήπως μὲ αὐτὴ τὴν ἔκφραση θέλει νὰ μᾶς παρασύρη νὰ νομίσουμε πὼς κι οἱ προηγούμενες ἦταν πιθανὲς κι ἡ νέα εἶναι by far more probable; Δυστυχῶς ἡ κριτικὴ τοῦ κειμένου τοῦ κ. Γ. δείχνει προχειρότητα καὶ ἔλλειψη μεθόδου. Φαίνεται ὅτι τὸ ἄρθρο εἶχε γραφῆ χωρὶς τὶς ὑπ' ἀρ. 4 assumptions, τὶς ὁποῖες παρενέβαλε ἐκεῖ τὴν τελευταία στιγμή, χωρὶς νὰ προσέξη καλὰ ἂν ταίριαζαν μὲ τὰ συμφραζόμενα· γιατὶ εἴδαμε πὼς ἡ ὑπ' ἀρ. 3 τελειώνει μὲ τὴν φράση: «the possibitily however κλπ.» (βλ. παραπάνω σ. 380) ὅτι ἡ σημασία τοῦ *Σχινᾶ γῦρος*=πλαγιὰ μπορεῖ νὰ ὑποστηριχθῆ. Ἡ συνέχεια τοῦ κειμένου του ἦταν λοιπὸν αὐτὴ ποὺ βλέπουμε στὸν ἀρ. 5 «still another possibility» κλπ.

Ὁπωσδήποτε ἔχουμε τὴν ὑποχρέωση νὰ κοιτάξουμε κι αὐτὴ τὴν τελευταία περίπτωση. Στηρίζεται στὸ ἐπίθ. *πολύγηρος* (ἀρχ. *πολυγήρως*), ποὺ σώζεται σύμφωνα μὲ τὸν κ. Γ. στὸ Παγγαῖο μὲ τὸν τύπο *πολύγερος*. Κι' ἐνῶ, σύμφωνα μὲ τὴν ὑποδειγματική του μέθοδο, ἀνακάλυψε πὼς ἡ λ. εἶναι ἀποθησαυρισμένη σὲ παλιότερα λεξικὰ καὶ παραθέτει πάλι καὶ ὅλες τὶς λέξεις τὶς σύνθετες μὲ τὸ *γῆρας* (ἀπὸ τοῦ Kretschmer-Locker, Rückläufiges Wörterbuch), ἐν τούτοις δὲν νομίζει πὼς ἔχει κάποια ὑποχρέωση νὰ μᾶς πῆ πῶς χρησιμοποιήθηκε στὴν περίπτωση αὐτὴ τὸ ἐπίθετο *(πολύγερος ἄνθρωπος, πλάτανος* ἢ τί; and what that would be?), πῶς ἔγινε οὐσιαστικὸ καὶ προπάντων πῶς ἔγινε τοπωνύμιο. Καὶ ὅμως τελειώνει κι αὐτὴ τὴν 5. περίπτωση μὲ τὴν παρατήρηση ὅτι «with this», δηλ. μὲ τὸν τύπο *πολύ-γερος*, «ὁ μαρτυρημένος τύπος *Πολύγηρος* τοῦ αὐτοκρατορικοῦ χρυσοβούλλου... θὰ ταίριαζε ὥραῖα ἀκόμα καὶ στὴν ὀρθογραφία· τὸ ὄνομα *πολύγηρος* μπορεῖ νὰ εἶναι ἡ ἀρχὴ τοῦ ὀνόματος τῆς πόλης» (σ. 286). Καὶ ὅμως ὁ ἴδιος λίγες σελίδες πρωτύτερα συμφωνοῦσε μὲ τὸν Dölger (ποὺ δημοσιεύοντας τὸ χρυσόβουλλο παρατηροῦσε πὼς ἡ ὀρθογραφία του εἶναι πολὺ ἀμελὴς καὶ πὼς γι' αὐτὸ ἡ γραφὴ *Πολύγηρος*]μὲ *η*] δὲν ἔχει καμιὰ σημασία γιὰ τὴν ἑρμηνεία του), λέγοντας: «ἐπειδὴ ἡ γραφὴ τοῦ ἐγγράφου εἶναι ἐξαιρετικὰ ἀπρόσεκτη, ὅπως διαπιστώνει ὁ ἐκδότης του καθ. Franz Dölger, ἡ γραφὴ τοῦ ὀνόματος μὲ *η* (Πολύγηρος) δὲν ἔχει καμιὰ σημασία γιὰ τὴν ἑρμηνεία του»!!

Αὐτὴ εἶναι δυστυχῶς ἡ κατάσταση τῆς ἐργασίας τοῦ κ. Γεωργακᾶ. Τὸ μόνο στοιχεῖο της, ποὺ ἀξίζει κάποια προσοχὴ καὶ χρειάζεται ἰδιαίτερη διερεύνηση, εἶναι τὸ τοπωνύμιο ἡ *Πολυγύρα*, χωριὸ κοντὰ στὴ Θήβα καὶ περιοχὴ κοντὰ στὸ μοναστήρι τῆς Σκριποῦς (σ. 284), ποὺ πρέπει κι αὐτὸ νὰ ἐρευνηθῆ μὲ τὶς τοπικὲς συνθῆκες. Ὁ κ. Γ. ἀναφέρει (σ. 284 σημ. 33) τὴν ἄποψη τοῦ Βέη (Πρακτ. Χριστ. Ἀρχαιολ. Ἑτ. 2, 1933, 10 σημ. 2), ποὺ τὴ σχετίζει μὲ τὸ *Γύριον* καὶ ποὺ ὁ κ. Γ. τὴ θεωρεῖ «ἀπίθανη», προτιμώντας καὶ γι' αὐτὸ τὴν παραγωγὴ ἀπὸ τὸ *γῦρος*. Ἂν τὸ ἀρχαῖο Γύριον βρισκόταν κοντὰ σὲ μιὰ ἀπ' αὐτὲς τὶς δυὸ θέσεις, μπορούσαμε νὰ περιμένουμε ἕναν τύπο *Παλαιογύριον*>* *Παλαιγύρι*>* *Πολιγίρι* = ἢ *Πολυγύρα* (πβλ. παλαιόκαστρον> Παλαίκαστρον> Πολίκαστρον, στὴ Ρόδο *παλαιόκαμπος*> *παλαίκαμπος*> *Παλίκαμπος* (τοπων).

Τὰ ἄλλα τοπωνύμια, *Γῦρος*, *Γῦροι* (Χίος, Κρήτη), *Ἐῦροι*, *Κάτω Ἐῦροι* (Κάρπαθος), δείχνουν ἀκριβῶς ὅτι τὸ οὐσ. *γῦρος*, γιὰ νὰ γίνῃ τοπωνύμιο, πρέπει νὰ μείνῃ οὐσιαστικό· κι ἂν εἶναι ἀνάγκη νὰ προσδιοριστῆ εἰδικότερα, συνοδεύεται ἀπὸ ἕναν ἐπιρηματικὸ (τοπικὸ) προσδιορισμό: οἱ *κάτω ἐῦροι*. Γιὰ νὰ μπορέσουμε νὰ σχηματίσουμε τὸ τοπωνύμιο μὲ τὴ σύνθεση *πολὺς - γῦρος*, θὰ ξεκινήσουμε ἀναγκαστικὰ ἀπὸ τὴν ἐκφορὰ *στοὺς πολλοὺς γύρους* κι ὄχι *στὸν πολὺν γῦρον*. Νομίζει ὁ κ. Γ. ὅτι τὸ *Πολύγυρος* ἢ ἡ *Πολυγύρα* μποροῦν νὰ σχηματισθοῦν ἀπὸ μιὰ τέτοια ἐκφορά; Δὲν τὸ νομίζει βέβαια καὶ γι' αὐτὸ ὄχι μονάχα δὲν τὸ ἀντιμετωπίζει, ἀλλὰ καὶ καταφεύγει στὰ ἐπίθετα, ποὺ δυστυχῶς ἐδῶ δὲν σώζουν τὴν κατάσταση καὶ τοῦ στάθηκαν τόσο ἄτυχα.

Ὁ ἀρχαῖος *Πολύαρος*, ὁ γιὸς τοῦ Θρασυλάου, διατηρεῖ ἀκόμα τὰ δικαιώματά του, ἂν ὄχι στὰ τσιφλίκια του, τουλάχιστο στὴν ὀνοματοθεσία τους.

Α. Γ. ΤΣΟΠΑΝΑΚΗΣ